

Status

Arbeidslivs- kriminalitet

Juni 2023

Arbeidslivskriminalitet

Arbeidslivskriminalitet (a-krim) er handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter, gjerne utført organisert, som utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen. A-krim kjennetegnes ved at den foregår i arbeidsintensive bransjer med blant annet lave kompetansekrav, utstrakt bruk av enkeltpersonforetak og hvor det benyttes en stor andel ufaglært, midlertidig og utenlandsk arbeidskraft.

Innledning

Arbeidslivskriminalitet (a-krim) er handlinger som bryter med norske lover om lønns- og arbeidsforhold, trygder, skatter og avgifter, gjerne organisert, som utnytter arbeidstakere eller virker konkurransevridende og undergraver samfunnsstrukturen.

A-krim kjennetegnes ved at den foregår i arbeidsintensive bransjer med blant annet lave kompetansekrav, utstrakt bruk av enkeltpersonforetak og hvor det benyttes en stor andel ufaglært, midlertidig og utenlandsk arbeidskraft.

Formålet med denne rapporten er å bidra til å øke bevisstheten om arbeidslivskriminalitet (a-krim) i norsk offentlighet. Status Arbeidslivskriminalitet utgis tertialvis og skal gi et oppdatert situasjonsbilde av kriminaliteten de foregående fire månedene, dette er hva vi kaller en rapporteringsperiode. I tillegg inneholder den vurderinger av fremtidig utvikling innen a-krim i kommende rapporteringsperiode.

Situasjonsbeskrivelse

Økokrim har i sin trusselvurdering for 2022 trukket frem fire kriminalitetsutfordringer innen arbeidslivskriminalitet som anses som de mest alvorlige truslene de neste to årene.¹ Dette er utnyttelse av sårbare arbeidstakere, velferdskriminalitet gjennom skatte- og avgiftsunndragelse, bransjesegmenter med ufaglært arbeidskraft som preges av kriminelle aktører samt bruk av profesjonelle aktører og stråpersoner for å kamuflere reelle eierskap.

I forrige rapporteringsperiode løftet Økokrim frem aktører som hvitvasker kriminelt utbytte gjennom foretak som en alvorlig trussel innen flere bransjer. Informasjonstilfanget tilsier at dette er en vedvarende trussel også for denne rapporteringsperioden. Hvitvasking gjennom foretak anses som en av de alvorligste kriminalitetstruslene innen a-krim, spesielt sett i sammenheng med flere av aktørenes tilknytning til organisert kriminalitet.

Det rapporteres jevnlig om a-krim i arbeidsintensive bransjer til politiet. Tradisjonelt har særlig byggebransjen vært utsatt for a-krim. I denne rapporteringsperioden har Økokrim mest informasjon om at det begås a-krim innen bygg- og anlegg, fulgt av servering og transportbransjen, særlig knyttet til varebil. Det rapporteres hovedsakelig om skatte- og avgiftskriminalitet, svart avlønning, bruk av ulovlig arbeidskraft og utnytting av arbeidstakere.

Såkalt delingsøkonomi har de senere årene gjort sitt inntog i flere a-krimutsatte bransjer. Med delingsøkonomi menes et mellomledd i form av en digital formidlingsplattform, som kobler tilbydere og kunder.² Her er det flere tjenester som nå tilbys via app, for eksempel persontransport og flere segmenter innen renhold og flyttetransport. I tillegg er det innen skjønnhet og velvære mulig for forbrukere å bestille blant annet frisør, makeupartist, brynstylist og negledesigner for å utføre arbeidsoppdrag hjemme hos kunden. Tilbud om tjenester via denne type apper byr på flere a-krimutfordringer som pulverisering av arbeidsgiveransvar, hvem som rent faktisk utfører et arbeidsoppdrag samt skatte- og avgiftsinnbetalinger.

Kriminalitetstrusler knyttet til sesongarbeid i landbruket er aktuelt i kommende periode, dvs. fra mai til august. De vanligste kriminalitetstruslene er utnyttelse av utenlandsk arbeidskraft, lønnstyverier, uforsvarlig innkvartering og brudd på arbeidstidsbestemmelser. Sesongarbeidere fra både EU/EØS-land og tredjeland er sårbare for utnyttelse til arbeid.

«/ Hvitvasking gjennom foretak anses som en av de alvorligste truslene innen a-krim, spesielt sett i sammenheng med flere av aktørenes tilknytning til organisert kriminalitet.

/»

1 Økokrim, 2022, Trusselvurdering 2022.

2 FAFO, Aktører og arbeid i delingsøkonomien. Delrapport, 2016.

Sentrale kriminalitetstrusler

Oppsøkende håndverkervirksomhet

I vårsesongen har det i flere år vært tilfeller av håndverkere som driver oppsøkende virksomhet med formål om å bedra kundene. Dette er aktører i byggebransjen som reiser rundt og tilbyr vedlikehold av boliger som utvendig vask og håndverkertjenester på tak og fasade i tillegg til steinlegging. Aktørene har tidligere operert mest på Sør- og Østlandet. I år bedrives oppsøkende virksomhet også på Sør-Vest og Vestlandet, samt Trøndelag. Oppsøkende virksomhet foregår hovedsakelig på våren, mens arbeidsoppdragene vanligvis gjennomføres fra mai til august.

«/ I vårsesongen har det i flere år vært tilfeller av håndverkere som driver oppsøkende virksomhet med formål om å bedra kundene. /»

Aktørene oppsøker private boliger eller svarer på annonserte oppdrag på formidlingstjenester som Finn.no, Anbudstorget og Mittanbud. De oppsøker gjerne eldre huseiere og tilbyr gratis befaring. Videre påpeker de skader eller mangler og tilbyr utbedring til lav pris. Arbeidslederen beskrives som hyggelig og tillitsvekkende. De lover arbeid fra godkjent firma med ærlige hensikter og har gjerne gode referanser. Etter at arbeidet har startet mener aktørene å avdekke behov for ytterligere utbedringer. Dermed øker både oppdragets omfang og pris. Aktørene forlater uferdig arbeid, og kunden sitter gjerne igjen med et større utbedringsprosjekt ved at også feil ved ufullstendig arbeid må rettes, i tillegg til å ha lidd et økonomisk tap.

Utnyttelse av ukrainere til arbeid

Det har generelt vært lite rapportering til politiet når det gjelder utnyttelse av ukrainske borgere til arbeid. Samarbeidende etater rapporterer også om det samme. FN og flere hjelpeorganisasjoner har advart mot at barn og kvinner kan være ekstra sårbare for utnyttelse av kriminelle mens de er på flukt. Før krigen var ukrainere også en utsatt gruppe for utnyttelse til arbeid i EU/EØS land, primært innen landbruk og byggebransjen.³

Ukrainere er tredjelandsborgere uten visumplikt. Dette betyr at de kan reise inn til Norge, men først har rett til arbeid gjennom en oppholdstillatelse, for eksempel familieinnvandring eller som sesongarbeidere i landbruk. Ukrainere som ikke oppfyller disse kravene vil være spesielt utsatt for utnytting til ulovlig arbeid. Ved innvilgelse av midlertidig kollektiv beskyttelse har man blant annet rett til arbeid, helsetjenester og inn- og utreise av Norge, noe som kan bidra til å redusere utnytting av ukrainske borgere til arbeid.

³ Landinfo, [Ukraina: Generell bakgrunnsinformasjon om befolkningen i Ukraina, 2022.](#)

Sesongbaserte kriminalitetsutfordringer

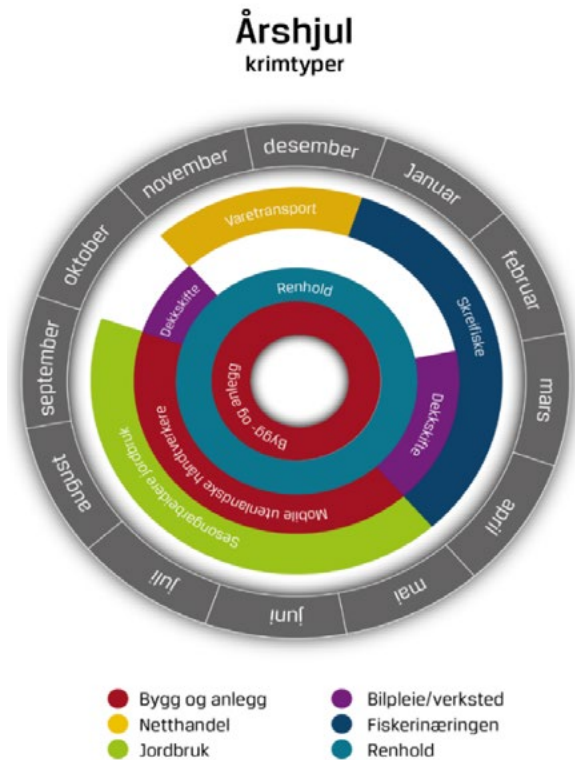
Flere av bransjene som er utsatt for a-krim er sesongbaserte. Trusselnivået for arbeidsmiljølovbrudd, utnyttelse av arbeidere og økonomisk kriminalitet vil derfor kunne variere avhengig av sesong. Dette illustreres ved hjelp av årshjulet.

Tilretteleggere utnytter sesongarbeidere til arbeid

Vi nærmer oss høysesong for utnyttelse av sesongarbeidere i landbruket, som er fra mai til september. Majoriteten av sesongarbeiderne er EU/EØS-borgere. Det kommer også om lag 3000 tredjelandsborgere, hovedsakelig fra Vietnam, Ukraina og Filippinene.

Sesongarbeidere fra tredjeland er tradisjonelt ansett å være sårbare for utnyttelse og mange norske gårdeiere benytter seg av tilretteleggere for å rekruttere disse. Tilretteleggerne har gjerne samme landbakgrunn som sesongarbeiderne. De har ofte ikke en formell rolle ved de aktuelle gårdene, men står ansvarlig for kontakten mellom bøndene og sesongarbeiderne.

Det er vanlig at tilretteleggeren bistår gjennom hele arbeidsoppholdet, fra rekruttering av arbeidstakere, søknader om opphold og visum, transport, innkvartering og tolkebistand. Tilretteleggere står dermed i en posisjon hvor de har mulighet til å utnytte sesongarbeiderne, noe politiet også erfarer at flere av de gjør. Utnyttelsen innebærer blant annet lønnsstyverier, lange arbeidsdager, utilfredsstillende innlosjering med eksempelvis mange arbeidere som deler soverom og toalett, ikke tilrettelegging for vask og tørk av klær, samt utleie til ulovlig arbeid i andre bransjer.

Økokrim

Postboks 2096 Vika, 0125 Oslo

Telefon: 23 29 10 00

E-post: post.okokrim@politiet.no